

Weronika Zielińska, portret ojca. Schondorf, 1941–1942

Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną
w Polsce i Europie Środkowowschodniej
Uniwersytetu Warszawskiego

TADEUSZ ZIELIŃSKI

AUTOBIOGRAFIA.
DZIENNIK 1939–1944

Podali do druku
Hanna Geremek i Piotr Mitzner

Warszawa 2005

SPIS TREŚCI

Od Redaktora Serii	5
Autobiografia. Wstęp — <i>Hanna Geremek</i>	9
AUTOBIOGRAFIA	11
Dziennik 1939–1944. Wstęp — <i>Hanna Geremek</i>	201
Zasady edycji — <i>Piotr Mitzner</i>	245
DZIENNIK 1939–1944	249
Krąg Tadeusza Zielińskiego	387
Odślonięcie pomnika ku czci Tadeusza Zielińskiego (Schondorf, 7 VI 1997)	394
Indeks osób	401

CIP — Biblioteka Narodowa
Zieliński, Tadeusz (1859–1944)
Autobiografia : dziennik 1939–1944 / Tadeusz Zieliński ;
podali do dr. Hanna Geremek i Piotr Mitzner ; Ośrodek Badań
nad Tradycją Antyczną w Polsce i Europie Środkowoschodniej
Uniwersytetu Warszawskiego. — Warszawa : Wydawnictwo DiG :
OBTA UW, 2005. — (Ludzie i Teksty; t. 3) (Pamiętniki z XVII–XX w.)

Publikacja OBTA UW w serii *Ludzie i teksty*, t. 3
Publikacja Wydawnictwa DiG w serii *Pamiętniki z XVII–XX w.*

Recenzenci: prof. dr hab. Jerzy Kolendo,
prof. dr hab. Paweł Piotr Wiczorkiewicz

Publikacja dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji
oraz Fundację „Instytut *Artes Liberales*”

© Copyright by Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną w Polsce
i Europie Środkowoschodniej Uniwersytetu Warszawskiego
& Wydawnictwo DiG, 2005

ISBN 83-7181-369-4 (DiG)
ISBN 83-923482-0-6 (OBTA UW)

Redakcja: Izabela Komorowska
Redakcja techniczna: Wioletta Grochal

Skład i łamanie:
Wydawnictwo DiG
PL 01-524 Warszawa, al. Wojska Polskiego 4
tel./fax: (+48) 22-839-08-38
e-mail: biuro@dig.com.pl, <http://www.dig.com.pl>

Nakład 500 egz.
Do druku oddano i druk ukończono w 2005 r.
Druk: PPH.U. RYKO, ul. Złotnicza 21, 05-480 Karczew

OD REDAKTORA SERII

Seria *Ludzie i teksty* jest od początku poświęcona największemu polskiemu filologowi klasycznemu — Tadeuszowi Zielińskiemu. Był on zarazem jednym z największych humanistów działających w szeroko pojętej Europie Środkowoschodniej, jakich wydał wiek XIX, a zęgnął wiek XX.

Zadaniem, które postawił sobie Ośrodek Badań nad Tradycją Antyczną (OBTA), jest rozszerzenie bazy źródłowej, pozwalającej zobaczyć tę wspaniałą i tragiczną postać we właściwym świetle, a jednocześnie ukazującej kontekst, w jakim Zieliński działał: czas historyczny i przesilenie się czasu¹. Obecnie oddajemy w ręce czytelników tom najważniejszy. Znalazły się w nim dwa niezwykle cenne nowo odkryte teksty autobiograficzne Zielińskiego. Są to: napisana w roku 1924 — po wyjeździe z Rosji — własna biografia intelektualna oraz dziennik z okresu II wojny światowej, prowadzony w ostatnich latach życia w Niemczech. Oba źródła odkryte zostały przez dr Hannę Geremek:

¹ W pierwszym tomie Serii (T. Zieliński, *Listy do Stefana Srebrnego*, oprac. G. Golik-Szarawarska, Warszawa 1997) opublikowaliśmy z rękopisów 75 listów; w drugim — wybór publicystyki Tadeusza Zielińskiego z lat 1917–1922, dokumentujący postawę uczonego wobec sytuacji w Rosji w tym okresie (T. Zieliński, *Kultura i rewolucja. Publicystyka z lat 1917–1922*, przeł., oprac. i wstępem opatrzyła H. Geremek, Warszawa 1999).

pierwsze w Japonii (gdzie znajdowało się u tamtejszych potomków Zielińskiego), drugie w Petersburgu. Obu tym źródłom Hanna Geremek poświęciła ostatnie lata życia, pracując z radością i rozumną miłością, które poruszały serca.

W tych latach uznała środowisko OBTA za to, z którym chciała się identyfikować. Mogłem zatem bliżej śledzić trud i zapal, jaki wkładała w niezwykle skomplikowane zadanie opracowania i opublikowania swoich znalezisk. Kiedy poznaliśmy się bliżej, była już głęboko zaangażowana w walkę o przywrócenie Zielińskiego kulturze polskiej. Nie znam więc początków tej fascynacji. Od razu jednak było dla mnie oczywiste, że w tej pracy, w której towarzyszyła jej życzliwość i entuzjazm wielu ludzi, jest kontynuatorką wiernej pamięci tych niewielu, którzy w najgorszym czasie domagali się przywrócenia czci swojemu Mistrzowi (jak moja Nauczycielka Lidia Winniczuk). W niej też pokładał nadzieję na dopełnienie swojego niestrudzonego działania w obronie pamięci i w rekonstrukcji twórczości Zielińskiego Marian Plezia. Ośrodek winien był zatem dołożyć wszelkich starań, żeby tej sprawie służyć.

Dla genezy niniejszego tomu ważny jest udział OBTA w inicjatywie wzniesienia pomnika ku czci Tadeusza Zielińskiego w mieście, w którym umarł (Schondorf w Bawarii). Starania zakończyły się sesją naukową i odsłonięciem monumentu w roku 1997 (patrz *Odsłonięcie pomnika ku czci Tadeusza Zielińskiego...* w niniejszym tomie). Hanna Geremek przedstawiła na tym spotkaniu informację o odkrytym w Petersburgu dzienniku i zwróciła się do mieszkańców miasta

z prośbą o pomoc w rozszyfrowaniu nawiązań do miejsc i osób. Przez następne lata, w czasie których stała się najwybitniejszą polską znawczynią życia i twórczości Zielińskiego, aż po ostatnie dni śmiertelnej choroby coraz mocniej wierzyła, że odczytanie, skomentowanie i publikacja tych źródeł są możliwe.

Wydanie *Dzienników Zielińskiego* jest jednym z najtrudniejszych zadań edytorskich, jakie można sobie wyobrazić. Trudno przecenić rolę Piotra Mitznera, który włączył się do tych prac w ostatnich trzech latach i skończył edycję po śmierci odkrywcy.

Ich wspólne dzieło jest trwałym wkładem w badania nad tradycją antyczną w Polsce, Rosji i Niemczech. Dla kogo mniej ważna jest tradycja klasyczna, ten zamyśli się przy lekturze nad wielkością i schyłkiem inteligencji wschodnioeuropejskiej.

Jerzy Axer

AUTOBIOGRAFIA. WSTĘP

Nieznana autobiografia Tadeusza Zielińskiego (*Mein Lebenslauf*) powstała w Schondorfie w 1924 roku, dwa lata po opuszczeniu Rosji i podjęciu pracy na Uniwersytecie Warszawskim, a do naszych rąk doszła w roku 1996 — z Japonii.

Losy rękopisu są następujące: w czasie wakacji, które Tadeusz Zieliński spędzał w tej bawarskiej miejscowości z synem Feliksem, nauczycielem w tamtejszym gimnazjum, oraz z córką Weroniką, swoją nieodstępną towarzyszką, narodził się pomysł zamknięcia dotychczasowych burzliwych losów w opisie przeznaczonym w tym samym stopniu dla potomności, co i dla rodziny. Tak powstał ten utwór, dyktowany dzieciom po niemiecku (niemiecki był dla Feliksa pierwszym językiem, a Weronika opanowała go w stopniu doskonałym).

Relacja japońskiej rodziny: pań Ayako Mori i Harumi Muraguchi, a także analiza graficzna pozwalają ustalić, że zapisu dokonała Weronika. Poprawki poczynione ręką Zielińskiego oraz podpis na końcu świadczą, że tekst został przez niego autoryzowany.

Przechowywany początkowo u Feliksa w Schondorfie, został potem przekazany żyjącej w Japonii córce Tadeusza Zielińskiego — Kornelii Zielińskiej-Kanokogi, autorce tekstu *Mein Vater Tadeusz Zieliński. Eine biografische Skizze*, „Paleologia”, t. I, 1952, s. 220–233, oraz współautorce — wraz z siostrą Ludmiłą Zielińską-Bieniszewicz — tekstu napisanego około 1968 roku: „Nasz

otiec F. F. Zielinskij”, nie wydane, dostępne w archiwach petersburskich.

Autobiografia, licząca 148 stron rękopisu, jest najszerszym opisem życia i działalności naukowej autora do 1924 roku. Poglądy Zielińskiego na temat toczących się wokół niego wydarzeń (niezwykle burzliwych zwłaszcza w okresie rewolucji), a także na temat własnej osoby, są unikalnym źródłem do znajomości epoki i wizerunku duchowego uczonego.

Hanna Geremek

AUTOBIOGRAFIA